

Vrijheid, blijheid

Auteur(s):

Ruyter van Steveninck, M.A. de

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4171, pagina 749, 9 oktober 1998

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

economische, orde, welvaart, welzijn

In het begin van deze eeuw werden de verschillen tussen de vier belangrijkste Europese mogendheden als volgt omschreven. In Groot-Brittannië was alles toegestaan, behalve dat wat verboden was. In Rusland was alles verboden, behalve hetgeen toegestaan was. In Frankrijk was alles toegestaan, zelfs hetgeen verboden was. En in Duitsland was alles verboden, zelfs als het toegestaan was.

De mate van (economische) vrijheid van landen blijft een interessant onderwerp van discussie. Sinds enige jaren verschijnen er een aantal indices van economische vrijheid. Eén daarvan, de 1998 *Index of Economic Freedom* (hierna: de vrijheidsindex) wil niet alleen maar meten, maar heeft zich expliciet ten doel gesteld over een langere termijn het verband tussen economische vrijheid en economische voorspoed (c.q. groei) te analyseren ¹. Bezwaar is dat dit vooral verbaal gebeurt, zonder dat het door enige vorm van kwantitatieve analyse onderbouwd wordt.

De tien variabelen die gebruikt worden zijn handel, belastingen, overheidsinterventie, monetair beleid, buitenlandse investeringen, bankwezen, lonen & prijzen, eigendomsrechten, reguleringen, en de zwarte markt. Scores lopen uiteen van 1 ('vrij') tot 5 ('onderdrukt'), en krijgen alle een gelijk gewicht. Hun gemiddelde bepaalt de eindscore van een land.

Hongkong staat met 1,25 aan kop, gevolgd door Singapore ² met 1,30 (vrij). Cuba, Laos, en Noord-Korea (alle met 5,00, d.w.z. onderdrukt) sluiten de rij. Nederland staat samen met Tsjechië op een twintigste plaats in de categorie 'redelijk vrij' (2,20), na Oostenrijk, Chili, en Estland (2,15), en voor Denemarken en Finland (2,25). Het is overigens interessant te constateren dat Nederland volgens de vrijheidsindex steeds onvrijder wordt. In 1997 was onze score nog 2,00, en in 1996 zelfs maar 1,85. Het valt kennelijk wel mee met de 24-uurs economie.

Behalve het gebrek aan analyses, zijn er nog twee problemen met de benadering van de vrijheidsindex. In de eerste plaats zijn definities vaak subjectief. Hoe kwantificeer je bijvoorbeeld non-tarifaire belemmeringen? En wijst een twee keer zo hoog tarief op twee keer zoveel onvrijheid? Ook de afbakening is willekeurig: scores van 1,00 tot 1,95 geven recht op het predicaat vrij, maar 2,00 is plotseling slechts redelijk vrij. Deze grenzen worden onvoldoende gemotiveerd. Maar goed, het probleem van willekeur kleeft aan elke indeling.

Het tweede bezwaar is ernstiger. De vrijheidsindex lijkt, hoewel als wetenschappelijk gepresenteerd, niet erg objectief te zijn. Zo wordt de relatie tussen economische vrijheid en economische groei wel erg simplistisch voorgesteld. De samenstellers, die overigens eerlijk toegeven dat ze conservatieve academici zijn, hebben natuurlijk gelijk als ze stellen dat in veel landen de overheid zich veel te veel met de economie bemoeit. Maar te stellen dat hoe kleiner de overheid, des te beter voor het land, is doorschieten naar de andere kant. Zeker op gebieden als onderwijs, rechtshandhaving, en prudentiële supervisie blijft overheidsbemoeienis gewenst, zelfs als niet alleen naar rechtvaardigheids-, maar vooral naar efficiëntie-aspecten gekeken wordt.

Neem bijvoorbeeld Nederland en Noord-Korea. Beide landen scoren een 5,00 bij belastingen. Het is echter onzin om alleen te kijken naar de mate waarin de overheid het inkomen van de burgers wegneemt, zonder rekening te houden met de zaken waaraan deze middelen besteed (in feite: teruggegeven) worden. Zou het de betrokken belastingplichtige echt niet interesseren of zijn herverdeelde inkomen in de zakken van communistische partijbonzen verdwijnt, of dat er scholen voor zijn kinderen van worden betaald? Als maatstaf van vrijheid kan je hier al vraagtekens bij plaatsen, maar voor het verklaren van welvaarts- of groeiverschillen deugt het van geen kanten. Er wordt ook erg weinig rekening gehouden met voorspelbaarheid van het belastingbeleid, toch een belangrijke determinant van investeringsgedrag. De kans dat de belastingvoet van de ene op de andere dag sterk verhoogd wordt is onder de 'geliefde leider' Kim Jong Il heel wat groter dan onder onze Kok.

Het feit dat de samenstellers van de vrijheidsindex politiek vooropgezette meningen hebben wordt op wel meer plaatsen duidelijk. Bij drugs bijvoorbeeld, altijd een beladen onderwerp bij conservatieven. Het verband tussen de mate waarin een land een verstandig drugsbeleid voert en de veiligheid van haar binnensteden (toch een mogelijke determinant van groei) is geheel afwezig. Niet duidelijk wordt gemaakt waarom voor drugs andere spelregels gelden dan voor 'normale' goederen: "... economic freedom can be defined as the absence of government coercion or constraint on the production, distribution, or consumption of goods and services." (blz. 36). Dit dilemma is 'opgelost' door het onderwerp vrijwel helemaal weg te laten. Over Nederland wordt overigens ten onrechte terloops opgemerkt dat "... drugs are legal." (blz. 262).

Als bron van data kan de vrijheidsindex op termijn een nuttige functie vervullen. Hopelijk blijft dat in de toekomst de belangrijkste doelstelling, en gaat het niet ten koste van het 'bewijzen' van politiek gemotiveerde theorieën

1 B.T. Johnson, K.H. Holmes, en M. Kirkpatrick, *The 1998 Index of Economic Freedom*, uitgegeven door The Heritage Foundation en The Wall Street Journal.

2 Dit ondanks het feit dat je in Singapore niet eens je kauwgom op straat mag gooien zonder een flinke boete te krijgen!

Copyright © 1998 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)